

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **MUDr. H. B.**, bývajúcej v B., v dovolacom konaní zastúpenej JUDr. F. V., advokátom so sídlom v B., proti žalovanému **T. Ž., a.s.**, so sídlom v Ž., v dovolacom konaní zastúpenému Mgr. P. L., advokátom so sídlom v B., **o vydanie nehnuteľnosti**, vedenej na Okresnom súde Banská Bystrica pod sp.zn. 18 C 43/1997, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 22. februára 2005 sp.zn. 13 Co 238/2004, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 22. februára 2005 sp.zn. 13 Co 238/2004 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Banská Bystrica rozsudkom z 19. mája 2004 č.k. 18 C 43/97-581 žalobu žalobkyne o vydanie nehnuteľnosti vedenej na LV č. X. Katastrálnym úradom, Správou katastra v B., pre obec B. ako parcela KN X. – zastavaná plocha o výmere X. m² a KN X. – zastavaná plocha o výmere X. m² s domom súpisné číslo X. na parcele KN X., alternatívne o uzatvorenie dohody o vydaní veci a návrh žalobkyne o nariadenie predbežného opatrenia, ktorým sa domáhala zakázať žalovanému vykonávanie akejkoľvek stavebnej činnosti s výnimkou bežnej údržby, zamietol. Žalobkyni uložil povinnosť zaplatiť žalovanému náhradu trov konania v sume 1 775 134,-- Sk na účet právneho zástupcu žalovaného JUDr. J. S. a zaplatiť na účet okresného súdu trovy preddavkované zo štátnych prostriedkov v sume 7 625,-- Sk, všetko do troch dní. Za základ svojho rozhodnutia vzal zistenia, že nehnuteľnosť, ktorá je predmetom sporu, patrila pôvodnej vlastníčke I. M. K., rodenej K. zomrelej X. v B., že tejto bola nehnuteľnosť odňatá podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. rozhodnutím finančného odboru MsNV v Banskej Bystrici č. X. zo 16. februára 1960 a bola zapísaná ako

vlastníctvo bývalého Čsl. štátu a že po jednom zo súrodencov I. M. K., a to po A. K. žijú jeho dcéra V. K. vydatá R. J. v B. a ďalšia jeho dcéra J. K. v K.. Vychádzajúc z právneho názoru vysloveného Najvyšším súdom Slovenskej republiky v rozsudku z 29. apríla 1993 sp.zn. 5 Cdo 34/93, podľa ktorého nástupníctvo oprávnených osôb podľa § 3 ods. 1, 2 zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 403/1990 Zb.) je viazané na poradie tam uvedené s tým, že existencia oprávnených osôb v skoršom poradí vylučuje nastúpenie osôb v neskoršom poradí, dospel k záveru, že žaloba žalobkyne nie je dôvodná. Z výsledkov vykonaného dokazovania mal totiž nepochybne preukázané, že tu existujú právni nástupcovia po pôvodnej vlastníčke M. I. K. v prvšom poradí než je žalobkyňa, existencia ktorých vylučuje žalobkyňu z nároku na vydanie veci ako osobu v neskoršom poradí. U žalobkyne tak nebola splnená jedna z podmienok pre vydanie veci uvedená v § 3 zákona č. 403/1990 Zb. Zamietnutím žaloby stratil opodstatnenie aj jej návrh na nariadenie predbežného opatrenia, z ktorého dôvodu aj tento návrh zamietol. Rozhodnutie o náhrade trov konania odôvodnil s poukazom na ustanovenie § 142 ods. 1 O.s.p. a úspešnému žalovanému priznal trovy konania v plnom rozsahu.

Krajský súd v Banskej Bystrici rozsudkom z 22. februára 2005 sp.zn. 13 Co 238/2004 na odvolanie žalobkyne rozsudok okresného súdu vo veci samej potvrdil a vo výroku o trovách konania ho zrušil a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie. Proti svojmu rozsudku pripustil dovolanie. V odôvodnení rozhodnutia uviedol, že vec o vydanie spornej nehnuteľnosti patrí pod predmet úpravy § 1 a 2 zákona č. 403/1990 Zb., keďže prešla do vlastníctva štátu podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. Žalobkyňa uplatnila nárok na vydanie veci v súlade s § 5 ods. 1 zákona č. 403/1990 Zb. u povinnej osoby, ktorá v tom čase nehnuteľnosť držala, riadne a včas. V súvislosti s otázkou, či žalobkyňa je oprávnenou osobou v zmysle § 3 ods. 1 a 2 zákona č. 403/1990 Zb. uviedol, že citované zákonné ustanovenie upravuje vydanie veci pre prípad smrti pôvodného vlastníka ďalším oprávneným osobám. Pri výklade tohto ustanovenia sa riadil, rovnako ako súd prvého stupňa, právnym názorom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vysloveným v tejto veci v rozsudkoch z 29. apríla 1993 sp.zn. 5 Cdo 34/93 a z 24. novembra 1995 sp.zn. 5 Cdo 115/95. Vychádzal teda zo zásady, že žijúce osoby v prvšom poradí vylučujú oprávnenosť nároku v poradí ďalších osôb bez ohľadu na to, či skorší nástupcovia sa domáhali písomnou výzvou vydania veci alebo nie. Len ak oprávnené osoby na skoršom mieste vôbec neexistovali, resp. existovali, ale nie sú nažive, nastupujú v poradí ďalšie osoby, ako osoby oprávnené. Osoby

v neskoršom poradí musia preto preukázať, že oprávnené osoby v skoršom poradí neexistujú, zomreli alebo boli vyhlásené za mŕtve. Bez preukázania týchto skutočností nie je možné návrhu na vydanie veci vyhovieť. Keďže z výsledkov vykonaného dokazovania bolo nad všetky pochybnosti zistené, že v B. žije dcéra jedného zo súrodencov pôvodnej vlastníčky nehnuteľnosti I. M. K., ktorá prichádza spolu s jej sestrou žijúcou v K. do úvahy ako oprávnená osoba podľa § 3 ods. 1 písm.d/ zákona č. 403/1990 Zb., nemohla žalobkyňa ako osoba uvedená v § 3 ods. 2 citovaného zákona, teda osoba v neskoršom poradí, úspešne uplatniť reštitučný nárok na vydanie predmetnej nehnuteľnosti. Už z tohto dôvodu považoval rozhodnutie súdu prvého stupňa za vecne správne. Okrem toho uviedol, že hoci Okresný súd Banská Bystrica rozsudkom z 20. decembra 1991 sp.zn. 18 C 262/91 vyhovel návrhu žalobkyne a určil, že táto žila najmenej po dobu jedného roka v spoločnej domácnosti s poručiťkou I. M. K., tento určujúci výrok vydaný v inom konaní nemôže byť záväzný vo vzťahu k žalovanému v tomto konaní, lebo nebol jeho účastníkom. Otázku, či žalobkyňa splnila podmienku, že je dedičkou a teda oprávnenou osobou podľa § 3 ods. 2 zákona č. 403/1990 Zb. riešil sám. Dospel k záveru, že žalobkyňa nepreukázala trvalé spolužitie a spoločné uhrádzanie nákladov s poručiťkou I. M. K. po zákonom stanovenú dobu. Nesplnila tak podmienku oprávnenej osoby uvedenú v § 3 ods. 2 zákona č. 403/1990 Zb. Aj z tohto dôvodu jej žalobe nemohlo byť vyhovené. Rozsudok okresného súdu preto vo veci samej ako vecne správny podľa § 219 O.s.p. potvrdil. Keďže žalobkyňa poukazovala na zmenu právnej praxe v súvislosti s výkladom ustanovenia § 3 zákona č. 403/1990 Zb., odvolací súd pripustil dovolanie na otázku, či v takomto prípade sa sudy nižšieho stupňa (ne)mohli odchýliť od právneho názoru, ktorý v tejto veci vyslovil vo svojom zrušujúcom rozhodnutí Najvyšší súd Slovenskej republiky.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podala včas dovolanie žalobkyňa. Navrhla rozsudok odvolacieho súdu a tiež súdu prvého stupňa zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Uviedla, že nespochybňuje právny názor odvolacieho súdu v tom, že ako oprávnená osoba by prichádzala do úvahy len vtedy, ak by neexistovali ďalšie oprávnené osoby v prednejšom poradí. Odvolací súd však opomenul, že pre vydanie predmetu reštitúcie je potrebné splniť súčasne aj ďalšiu podmienku, ktorou je výzva oprávnenej osoby smerujúca voči povinnej osobe. Kto neuplatnil výzvu, nemôže mu byť vec vydaná, aj keď je oprávnenou osobou v prednejšom poradí. Ak teda osoba vo vyššom poradí je nečinná (ako tomu bolo v posudzovanej veci), môže sa s úspechom domáhať nároku na vydanie veci aj osoba v nižšom poradí (v danom prípade žalobkyňa). V tejto súvislosti poukázala na Nález

Ústavného súdu Českej republiky vydaný pod sp.zn. IV. ÚS 223/95 a na stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky z 15. júla 1993 Cpjn 50/93 vzťahujúce sa práve na zákon č. 403/1990 Zb., podľa ktorého ak nepodajú včas výzvu k vydaniu veci osoby uvedené v jednotlivých skupinách ďalších oprávnených osôb, prináleží právo na vydanie veci oprávneným osobám uvedeným v ďalších skupinách, pokiaľ nárok na vydanie včas uplatnili. Uviedla, že na Slovensku reagoval po roku 1997 na dovtedajšiu nesprávnu súdnu prax rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 3 Cdo 15/97 uverejnený v časopise Zo súdnej praxe pod č. 53/1998. Podľa jeho záverov oprávnenými osobami v zmysle zákona č. 87/1991 Zb. sú všetky fyzické osoby uvedené v § 3. Ich zaradenie do skupín znamená, že sa zásada poradia tam uvedených oprávnených osôb prejaví len v prípade, ak reštitučný nárok na vydanie veci si uplatnia všetky oprávnené osoby súčasne. Neexistencia oprávnenej osoby alebo nečinnosť takejto osoby v prednejšom poradí otvára cestu pre uplatnenie nároku oprávneným osobám v nižšom poradí. Ak teda v posudzovanej veci odvolací súd dospel k záveru, že žalobkyňa nie je oprávnenou osobou podľa § 3 ods. 2 zákona č. 403/1990 Zb. len na základe zistenia, že v zahraničí žijú dcéry súrodenca pôvodnej vlastníčky spornej nehnuteľnosti (oprávnené osoby v prednejšom poradí), jeho rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci.

Žalovaný sa k dovolaniu žalobkyne písomne nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podala účastníčka konania proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 3 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania preskúmal napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je dôvodné.

Pred samotným posúdením napadnutého rozsudku odvolacieho súdu z hľadiska jeho vecnej správnosti považuje dovolací súd za potrebné upozorniť, že vyslovením prípustnosti dovolania (§ 238 ods. 3 O.s.p.), odvolací súd vymedzuje zároveň aj právnu otázku zásadného významu, pre vyriešenie ktorej vytvoril v dovolacom konaní priestor. Dovolanie v takomto prípade môže byť odôvodňované výlučne len nesprávnym právnym názorom, zaujatým v napadnutom rozhodnutí. Dovolací súd sa potom obmedzuje len na tie dôvody dovolania, ktoré spadajú do rámca prípustného dovolacieho dôvodu (§ 241 ods. 2 písm.c/ O.s.p.).

V posudzovanej veci odvolací súd (rovnako tiež okresný súd) vychádzal pri výklade § 3 zákona č. 403/1990 Zb. z právneho názoru vysloveného v tejto veci Najvyšším súdom Slovenskej republiky, ktorým sa cítil byť v zmysle § 243d veta druhá O.s.p. viazaný. Keďže právna prax sa medzitým odklonila od ním podaného výkladu citovaného zákonného ustanovenia, považoval za otázku zásadného právneho významu, či v takomto prípade je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, pre súdy nižších stupňov záväzný. Odvolací súd položením tejto otázky (jej vyriešenie by malo pre vec len akademický význam) vyslovil pochybnosť o správnom ním použitej interpretácii vyššie citovaného zákonného ustanovenia. Z uvedeného možno vyvodiť, že v podstate pripustil dovolanie na preskúmanie správneho právneho názoru v otázke výkladu ustanovenia § 3 zákona č. 403/1990 Zb. Dovolací súd, sa preto v súlade s dôvodmi uvedenými v dovolaní žalobkyne, zaoberal v dovolacom konaní predovšetkým riešením tejto právnej otázky.

Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 403/1990 Zb. ak vlastníak zomrel alebo ak bol vyhlásený za mŕtveho, vydá sa odňatá vec ďalším oprávneným osobám v tomto poradí :

- a) dedič zo závetu, ak sa dožil dňa účinnosti tohto zákona;
- b) deti vlastníka a jeho manžel, ktorý žije ku dňu účinnosti tohto zákona; ak niektoré z detí vlastníka v deň účinnosti tohto zákona nie je nažive, sú na jeho mieste oprávnenými osobami jeho deti, a ak nie je nažive niektoré z nich, jeho potomci;
- c) rodičia vlastníka, ak nie sú nažive osoby uvedené pod písmenom b), ktorí sa dožili dňa smrti vlastníka;
- d) súrodenci, ktorí žijú ku dňu účinnosti tohto zákona. V prípade, že niektorý zo súrodencov ku dňu účinnosti tohto zákona nežije, sú oprávnenými osobami na jeho mieste jeho žijúce deti.

Podľa § 3 ods. 2 zákona č. 403/1990 Zb. ak osôb uvedených v odseku 1 niet, vydá sa odňatá vec dedičovi vlastníka, a ak nie je nažive, jeho žijúcim deťom.

Z vyššie citovaného zákonného ustanovenia vyplýva (obdobne ako je to v prípade zákona č. 87/1991 Zb.), že ak pôvodný vlastníak zomrel alebo ak bol vyhlásený za mŕtveho, ďalšími oprávnenými osobami sú všetky osoby tam uvedené. Ich zaradenie do skupín neznamená, že ak existujú osoby v prednejšom poradí, nemôžu nárok na vydanie veci úspešne uplatniť osoby uvedené v neskoršom poradí. Pre vydanie predmetu reštitúcie je totiž potrebné,

aby oprávnená osoba urobila písomnú výzvu smerujúcu voči povinnej osobe v zákonom stanovenej lehote. Ak tak neurobí, resp. urobí, ale po zákonom stanovenej lehote, jej nárok zaniká (§ 19 ods. 1 zákona č. 403/1990 Zb.). Pre prípad, ak by nárok na vydanie veci neuplatnili osoby uvedené v prednejšom poradí, zákon č. 403/1990 Zb. nemá žiadne také ustanovenie, ktoré by vylučovalo nárok oprávnených osôb uvedených v ďalších skupinách. Citované ustanovenia § 3 ods. 1 a 2 zákona č. 403/1990 Zb. je preto potrebné vykladať tak, že poradie tam uvedených oprávnených osôb sa aplikuje len vtedy, ak reštitučný nárok na vydanie veci uplatní včas viacero do úvahy prichádzajúcich oprávnených osôb. Nečinnosť osoby vo vyššom poradí otvára cestu pre uplatnenie nároku osobám v nižšom poradí, lebo aj tieto zákon zaraďuje do okruhu osôb, ktorých sa zmiernenie majetkových krívd týka. Dovolací súd sa tak v tejto veci stotožňuje s právnym názorom vysloveným v rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. mája 1998 sp.zn. 3 Cdo 15/1997. Uvedený výklad právnej normy, na rozdiel od výkladu zaujatého v tejto veci v rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 1993 sp.zn. 5 Cdo 34/93, je komformný s dikciou ustanovenia § 3 ods. 1 a 2 zákona č. 403/1990 Zb. Navyše, zodpovedá aj zmyslu a účelu tohto reštitučného zákona, keďže jeho zámerom nepochybne bolo uspokojenie nárokov aj týchto ďalších oprávnených osôb.

Ak teda v posudzovanej veci odvolací súd nepovažoval v zmysle právneho názoru vysloveného v tejto veci Najvyšším súdom Slovenskej republiky, žalobkyňu za oprávnenú osobu podľa § 3 ods. 2 zákona č. 403/1990 Zb., z dôvodu existencie detí súrodenca pôvodnej vlastníčky veci žijúcich v zahraničí, nerozhodol vecne správne. Žalobkyňa napadla preto rozsudok odvolacieho súdu z dôvodu jeho nesprávneho právneho posúdenia veci opodstatnene.

Podľa dovolacieho súdu za nesprávny treba považovať aj právny názor odvolacieho súdu, podľa ktorého otázku pre rozhodnutie vo veci určujúcu bol oprávnený posúdiť sám, hoci súd o nej vydal rozhodnutie.

Žalobkyňa prichádzala totiž do úvahy ako dedička pôvodnej vlastníčky nehnuteľnosti podľa § 474 Občianskeho zákonníka z titulu spolužijúcej osoby. Z hľadiska splnenia podmienky uvedenej v § 3 ods. 2 zákona č. 430/1990 Zb., bolo preto rozhodujúce posúdiť otázku, či žalobkyňa žila s poručiteľkou najmenej po dobu jedného roka pred jej smrťou v spoločnej domácnosti a z tohto dôvodu sa starala o spoločnú domácnosť alebo z tohto

dôvodu bola odkázaná výživou na poručiťku. Keďže o tejto otázke rozhodol na návrh žalobkyne Okresný súd Banská Bystrica rozsudkom z 20. decembra 1991 sp.zn. 18 C 262/91, súd bol povinný v tomto konaní z neho vychádzať. Na uvedenom závere nemení nič ani skutočnosť, že žalovaný nebol účastníkom konania vedeného na Okresnom súde Banská Bystrica pod sp.zn. 18 C 262/91. I keď v zmysle § 159 ods. 2 veta pred bodkočiarkou O.s.p. je výrok právoplatného rozsudku záväzný pre účastníkov, vo vzťahu k orgánom je záväzný pre všetky orgány, teda i pre súd v inom konaní.

Z uvedeného je zrejmé, že dovolanie žalobkyne je dôvodné. Najvyšší súd Slovenskej republiky preto rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 2 O.s.p. zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie; právny názor dovolacieho súdu v tomto rozhodnutí vyslovený je pre odvolací súd záväzný (§ 243d ods. 1 veta druhá O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a tiež dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 veta tretia O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. februára 2009

JUDr. Rudolf Čirč, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová